

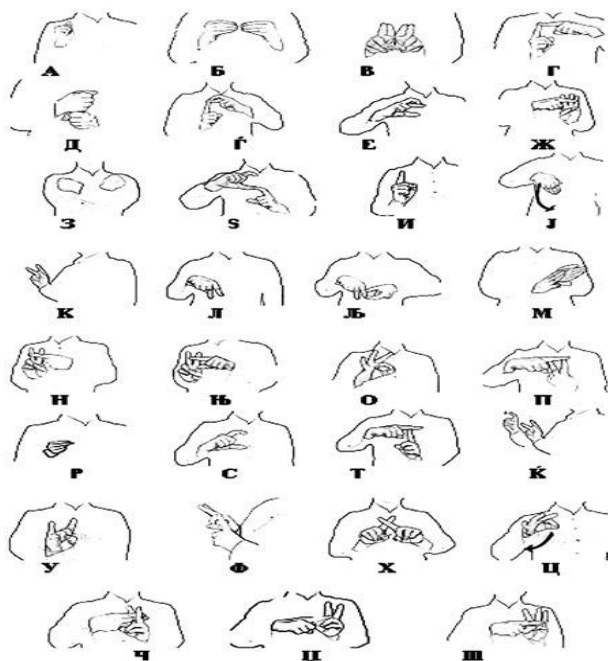

ПАРЛАМЕНТАРЕН ИНСТИТУТ

**РЕГУЛАЦИЈА И АДАПТИРАЊЕ НА ТЕЛЕВИЗИСКИТЕ УСЛУГИ ЗА
ЛИЦА СО ОШТЕТЕН ВИД ИЛИ СЛУХ
- студија -**

Скопје, јануари 2019 година

СОДРЖИНА

РЕЗИМЕ.....	3
ВОВЕД.....	4
I. РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА.....	4
II. РЕПУБЛИКА УНГАРИЈА.....	5
III. РЕПУБЛИКА АВСТРИЈА.....	5
IV. РЕПУБЛИКА ПОЛСКА.....	6
V. РЕПУБЛИКА ХРВАТСКА.....	7
VI. РЕПУБЛИКА ТУРЦИЈА.....	7
VII. РЕПУБЛИКА СЛОВЕНИЈА.....	7
VIII. РЕПУБЛИКА ФИНСКА.....	8
IX. РЕПУБЛИКА ГРЦИЈА.....	8
X. РЕПУБЛИКА ГРУЗИЈА.....	8
XI. КРАЛСТВОТО ШВЕДСКА.....	9
ЛИСТА НА ИЗВОРИ:.....	10

РЕЗИМЕ

Оваа студија дава преглед на степенот на прилагоденост на телевизиските услуги за лицата со оштетен или попречен слух, вид или говор во Северна Македонија, Унгарија, Австрија, Полска, Хрватска, Турција, Словенија, Финска, Грција, Грузија и Шведска. Државите се избрани според достапноста на податоците.

Како добра практика се издвојуваат решенијата во неколку држави. Во **Унгарија** обврзувачки е давателите на јавните и на линеарните медиумски услуги да прикажуваат голем дел од програмата на знаковен јазик или говорот да го прикажуваат со адаптиран текст. Во **Австрија** и во **Турција** обврската за адаптација на програмата со соодветни мерки не се однесува само на јавниот сервис туку и на приватните телевизии кои обезбедуваат аудиовизуелни медиумски услуги. Директните преноси на работата на Парламентот на **Хрватска** се адаптирани со знаковен јазик. Хрватската телевизија емитува програми во вкупно траење од околу 60 минути дневно со знаковен јазик. Воедно, во Хрватска операторите имаат обврска да ги обезбедат претплатничките договори и сметки во алтернативни, прилагодени форми за лицата со посебни способности. Во **Полска** и во **Турција**, прикажувањето на соодветно адаптирана програма е пропишано процентуално колку треба да изнесува од вкупното или квартално емитување на програмата. Соодветно на прикажаните податоци во минутажа, адаптирана програма за глувите лица или лицата со попреченост во говорот се прикажува на дневна основа во траење од најмалку пет до шеесет минути.

ВОВЕД

Конвенцијата на Обединетите нации за правата на лицата со инвалидност¹ ги обврзува потписниците (вклучувајќи ја и Македонија) да комуницираат со лицата со употреба на комуникација по нивни избор, вклучувајќи олеснување на употребата на знаковни јазици, брајово писмо, аугментативна и алтернативна комуникација, и сите други достапни средства, начини и формати за комуникација од страна на лицата со попреченост во официјалните интеракции.

За изработка на студијата искористени се прашалници од ЕЦПРД-мрежата, прашалникот со број 2842 – *Регулирање на комуникациски канали и информациски системи за глуви, наглуви и слепи лица* и прашалникот со број 3625 – *Преводи и знаковен јазик на телевизија со кои се опишува законската регулатива, како и законската регулатива и информации од организации од оваа област.*

Со оглед дека годишните извештаи и годишните програми за работата на Македонската радио-телевизија, како и годишните извештаи за работата на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги се доставуваат на разгледување на Собранието на Република Северна Македонија, од особено значење е информираноста на пратениците за оваа тема.

Оваа студија е изработен по сопствена иницијатива на Парламентарниот институт.

I. РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

Во Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги², пропишано е дека Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги (АВМУ) „презема активности за да ги поттикне давателите на аудио или аудиовизуелни медиумски услуги, своите услуги постепено да ги направат достапни за лицата со оштетен слух и вид“. Исто така, Агенцијата има обврска во годишниот извештај за работењето на Агенцијата да ги презентира активностите со кои се поттикнуваат давателите на аудио или аудиовизуелни медиумски услуги да ги направат своите услуги достапни за лицата со оштетен слух и вид. Во дел од вестите на јавниот сервис (Македонската радио-телевизија) веќе е инкорпориран знаковниот јазик, со што радиодифузната содржина станува подостапна за глумите лица и лицата со оштетен слух во насока на реализација на постојната законска обврска. Информативна програма за лицата со оштетен слух се

---

¹ Конвенција за правата на лицата со инвалидност, на Обединетите нации, преземена од официјалната интернетска страница на Министерството за труд и социјална политика: <http://www.mtsp.gov.mk/WBStorage/Files/Konvencija%20za%20pravata%20na%20licata%20so%20invalidnost.pdf> (пристапено на 28.11.2018 година)

² Закон за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги („Службен весник на Република Македонија“ бр. 184/2013, 13/2014, 44/2014, 101/2014, 132/2014, 142/2016, 132/2017, 168/2018, член 26 (пристапено на 03.12.2018 година)

прикажува редовно на МРТ.³ Образовна програма, специјализирана емисија за лицата со оштетен слух и говор се емитува два пати месечно, вкупно дваесет и две емисии по триесет минути годишно.⁴

II. РЕПУБЛИКА УНГАРИЈА

Медиумските услуги, вклучувајќи ги и програмите достапни за лица со оштетен слух се регулирани со Законот бр.185/2010 (Закон за медиумите). Според националното законодавство, медиумските даватели на услуги, ќе вложат напори постепено да ги направат своите програми достапни за лицата со оштетен слух. Говорот прикажан со текст или знаковен јазик е обврзувачки за давателите на јавни и линеарни медиумски услуги⁵ (или под едно име - ЈБЕ телевизији) со значителна пазарна моќ, за следните типови на програми:

- соопштенија за јавни услуги;
- политички реклами;
- вести (вклучувајќи ги и сообраќајните вести, спортски вести и временски прогнози);
- политички емисии;
- програми за лица со посебни потреби и програми за еднакви можности;
- кинематографски дела;
- игри и
- програми кои служат за целите на јавниот сервис.

Пристапноста на услугите се следи од страна на Националниот орган за медиуми, информации и комуникации (NMHH). Според достапниот извештај за следење од националното тело, секој сегмент од протокот на програмата на ЈБЕ телевизиите бил достапен за глувите лица на адаптиран начин на екранот, во периодот од 1.1-30.6.2017 година.

III. РЕПУБЛИКА АВСТРИЈА

Австрискиот знаковен јазик е загарантиран со Уставот⁶. Во членот 8 од Уставот е утврдено дека австрискиот знаковен јазик е признат како јазик сам по себе. Во повеќето процесни закони е регулирано дека државата ги сноси трошоците за

³ Годишен извештај за реализација на програмата за работа на Македонската радио-телевизија за 2016 година, достапен на:

<http://www.mrt.com.mk/sites/default/files/%D0%93%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%88%D0%B5%D0%BD%20%D0%B8%D0%B7%D0%B2%D0%B5%D1%88%D1%82%D0%B0%D1%98%20%D0%B7%D0%B0%20%D1%80%D0%B0%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B0%20%D0%BD%D0%B0%20%D0%88%D0%A0%D0%9F%20%D0%9C%D0%A0%D0%A2%20%D0%B7%D0%B0%202016%20%D0%B3%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D0%B0.pdf> (пристапено на 12.12.2018 година)

⁴ Годишен извештај за реализација на програмата за работа на Македонската радио-телевизија за 2017 година, достапен на:

http://mrt.com.mk/sites/default/files/%D0%93%D0%BE%D0%B4%D0%B8%D1%88%D0%B5%D0%BD%20%D0%B8%D0%B7%D0%B2%D0%B5%D1%88%D1%82%D0%B0%D1%98%20%D0%B7%D0%B0%20%D1%80%D0%B0%D0%B1%D0%BE%D1%82%D0%B0%20%D0%BD%D0%B0%20%D0%88%D0%A0%D0%9F%20%D0%9C%D0%A0%D0%A2%20%D0%B7%D0%B0%202017%20%D0%B3_0.pdf (пристапено на 12.12.2018 година)

⁵ Линеарни медиумски услуги се медиумските програми/емисии кои се емитуваат во реално време (во живо)

⁶ Устав на Република Австрија, превод на англиски јазик, достапен на:

https://www.constituteproject.org/constitution/Austria_2009.pdf (пристапено на 21.11.2018 година)

преведувачи на знаковен јазик. Сојузниот закон за еднаков третман⁷ опфаќа забрана за дискриминација на лицата со посебни потреби во федералната администрација и при пристап до стоки и услуги, доколку овие услуги се достапни за јавноста. Со оваа забрана се опфаќа и индиректната дискриминација преку бариери, како, на пример, недостатокот од знаковен јазик. Од 2009 година воведена е законска обврска за зголемување на бројот на програми за лицата со оштетен слух и оштетен вид⁸ на годишно ниво. Австриската радиодифузна корпорација прави адаптација со текст на емисии погодни за деца со оштетен слух на возраст меѓу 6 и 8 години. Соодветните мерки ги вклучуваат знаковниот јазик, титлувањето, аудиотекстот или лесното разбирливо мени за навигација. Обврската не се однесува само на јавниот радиодифузен сервис, туку и на приватните телевизии кои обезбедуваат аудиовизуелни медиумски услуги. Во контекст на финансиски иницијативи, Австрискиот телевизиски фонд (Fernsehfonds Austria) доделува финансиска помош во висина од 80% од направените и документираните трошоци или во износ до максимум 10.000 евра за изработка на програмски верзии за лицата со оштетен слух или со намален вид.

IV. РЕПУБЛИКА ПОЛСКА

Во Уставот⁹ на Полска е утврдено дека јавните власти треба да обезбедат помош за лицата со посебни потреби, за да се обезбеди нивната егзистенција, адаптација за работа и социјална комуникација. Националниот совет за радиодифузија и телевизија ја штити слободата на говорот, правото на информации, како и јавниот интерес во врска со радиодифузијата и телевизијата, издава прописи и во поединечни случаи донесува одлуки, според членот 213 од Уставот. Една од обврските на јавните медиуми во Полска е да обезбедат достапност на програмските сервиси или дел од нив, како и на други услуги за лица со оштетен вид и слух во траење од најмалку 10% од кварталното време на пренос на програмскиот сервис, со исклучок на рекламирањето и телешопингот. Согласно Законот за радиодифузната дејност, начините со кои се обезбедува соодветна помош за лицата со оштетен вид и со оштетен слух, се: аудиозапис, преводи за лица со оштетен слух и толкувања на знаковниот јазик. Според податоците на Националниот совет за радиодифузија за третиот квартал од 2015 година, во програмите што се пренесуваат преку дигиталната телевизија, програмите со адаптирани текстови за лица со оштетен слух варираат од 5,5% до 36,5% од времето на емитување на програмите, со исклучок на рекламирањето и телешопингот.

⁷ Сојузен закон за еднаков третман (закон за еднаков третман), достапен на: https://www.gleichbehandlungsanwaltschaft.gv.at/documents/340065/685522/GIBG_Fassung_vom_01_01_2014_englisch.pdf/0ab6c598-ebf5-404d-9bd6-368112182269 (пристапено на 23.11.2018 година)

⁸ Законот за радиодифузна дејност (Federal Act on the Austrian Broadcasting Corporation (ORF Act), член 5, https://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/Erv/ERV_1984_379/ERV_1984_379.pdf (пристапено на 3.12.2018 година)

⁹ Устав на Полска, преземен од официјалната интернетска страница на Сејмот на Полска: <https://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/angielski/kon1.htm> (пристапено на 5.12.2018 година)

V. РЕПУБЛИКА ХРВАТСКА

На Хрватската национална радиотелевизија (ХРТ), за глумите деца се прикажуваат детски програми кои се прилагодени со соодветен текст на екранот, наменети за деца кои се оспособени за читање. Директното телевизиско емитување на Парламентот е исто така адаптирано со знаковен јазик. ХРТ емитува околу 60 минути програма дневно со знаковен јазик. Регулаторната агенција за мрежни дејности води сметка дека операторите на универзални услуги, но и сите други оператори во рамките на своите технички можности, ги почитуваат обврските да им обезбедат на лицата со инвалидитет:

- еднаква можност за пристап до јавните комуникациски услуги;
- соодветна опрема прилагодена на специфичните потреби на лицата со оштетен слух, вид или ограничени моторички способности;
- можност за примање на претплатнички договори и сметки во алтернативни, прилагодени форми.

VI. РЕПУБЛИКА ТУРЦИЈА

Пристапот на лицата со попреченост кон медиумските услуги е обезбеден со Законот за постапки и процедури на радиодифузните сервиси. За да им се обезбеди пристап на лицата со попреченост до медиумските услуги, во еднакви услови со другите лица, се прикажува адаптирана програма за лица со оштетен слух. Постои законска обврска 30% во рок од три години и 50% во рок од пет години од телевизиската програма (филмови, серии, емисии и вести) кои се емитуваат на каналите на Турската национална радио-телевизија да биде адаптирана за лицата со оштетен слух или вид. Задолжително е за приватните медиумски сервиси, кои поседуваат национални лиценци, да обезбедат титлување на филмови, емисии, серии и вести и да достигнат 20% во рок од три години и 40% во рок од пет години од емитуваната програма. Сепак, нема конкретни информации колку од предвиденото е постигнато, бидејќи „преодниот период“ не е завршен¹⁰.

VII. РЕПУБЛИКА СЛОВЕНИЈА

Комуникацијата и информирањето на глумите, слепите и лицата со делумно оштетен слух, говор и вид се регулира со Законот за употреба на словенечкиот знаковен јазик¹¹, Закон за изедначување на можностите за лицата со попреченост, Законот за етаблирање/воспоставување на правата на децата со посебни потреби, како и со Резолуцијата за Националната програма за јазична политика 2014-2018¹². Законот за употреба на словенечкиот знаковен јазик го утврдува правото на глумите лица да го користат словенечкиот знаковен јазик и

¹⁰ Презентираните податоци се преземени од одговорот од Турција на ЕЦПРД-прашалник со број 3525 (достапно со лозинка)

¹¹ Zakon o uporabi slovenskega znakovnega jezika (Uradni list RS, št. 96/02), достапен на: <http://www.pisrs.si/Pis.web/pregledPredpisa?id=ZAKO1713> (пристапено на 13.12.2018 година)

¹² Resolucija o Nacionalnem programu za jezikovno politiko 2014-2018, достапна на: <http://www.jezikovna-politika.si/dokumenti/resolution-on-the-national-programme-for-language-policy-2014-18/> (пристапено на 17.12.2018 година)

да имаат пристап до информации, користејќи техники прилагодени на нивните потреби. Со членот 2 од Законот е предвидено дека „знаковен јазик е јазикот кој глумите лица го користат за комуникација и/или е природно средство за комуникација за глумите лица“. Согласно член 10 и 11 од Законот „на секое лице со оштетен слух, во спроведувањето на јавните услуги, може да му биде овозможено да комуницира на друг начин, врз основа на персонален план кој е прифатлив за него“. Според актот со којшто се регулираат медиумите, Словенија ги поттикнува провајдерите постепено да обезбедат пристап до нивните услуги за лицата со оштетен вид или слух.

VIII. РЕПУБЛИКА ФИНСКА

Со Законот за преведувачки услуги за лицата со хендикеп се регулира начинот за достапност на услугите за комуникација. Овој закон предвидува да се добијат преведувачките услуги организирани од Институтот за социјално осигурување на Финска. Дефинициите кои се дадени за целите на законот се: 1) *толкување* е посредување на пораките преку знаковен јазик или некој друг метод за разјаснување на комуникацијата; пораките можат да се пренесуваат на два јазика или на јазик, кога се користи некој метод за дополнување или за известување; 2) *толкување на далечина* е активност каде што најмалку едната страна е на различна физичка локација и се поврзува со другите страни преку видео и аудиоврска. Националниот јавен радиодифузен сервис на Финска (Yle) дневно прикажува 5 минутни вести, со адаптација за лицата со оштетен слух или говор. Исто така, еднаш неделно се прикажуваат и 10 минутни вести адаптирани за лицата со оштетен слух, со најважните прашања од изминатата недела. Достапна верзија со знаковен јазик има и на некои од нивните тековни програми, еднаш до три пати неделно, во зависност од содржината и времето во годината. Сите овие програми не се прикажуваат „во живо“, туку се подготвуваат следниот ден во веб платформата Yle Areena¹³.

IX. РЕПУБЛИКА ГРЦИЈА

Секоја телевизија е обврзана да емитува информативна програма – билтен на знаковен јазик во траење од најмалку 7 минути. Нема друга специфична регулатива што се однесува на знаковниот јазик. Неинформативните телевизиски станици треба да обезбедуваат на неделно ниво 3% од нивната програма на мајчин јазик, да биде со адаптирани преводи или знаковен јазик за гледачите со оштетен слух¹⁴.

X. РЕПУБЛИКА ГРУЗИЈА

Законот за радиодифузија ги обврзува радиодифузните друштва да го вклучат знаковниот јазик само за време на изборна кампања. Јавниот радиодифузер ги зема предвид интересите на лицата со инвалидитет и обезбедува

¹³ Презентираните податоци се преземени од одговорот од Финска на ЕЦПРД-прашалникот со број 2842 (достапно со лозинка)

¹⁴ Презентираните податоци се преземени од одговорот од Грција на ЕЦПРД-прашалникот со број 3625 (достапен со лозинка)

интерпретација на знаковниот јазик во своите програми поврзани со избори и/или референдуми. Но, редовно на првиот канал на грузискиот јавен радиодифузен сервис, дневните вести се толкуваат со знаковен јазик¹⁵.

XI. КРАЛСТВОТО ШВЕДСКА

Политиката за лицата со попреченост е фактор во сите области на функционирањето на општеството и главната цел е дека лицата со попреченост мора да се оспособат да учествуваат во општествениот живот под еднакви услови. Целта на Законот за социјални услуги, Законот за поддршка и служба за лица со одредени функционални оштетувања и Законот за дискриминација е да овозможат сите лица со попреченост да водат независен живот и да се обезбедат еднакви услови на живеење и целосно учество во заедницата. Со специфична повелба од радиодифузен карактер, Владата ѝ дава право на Шведската национална телевизија, да емитува телевизиски програми. Од повелбата произлегуваат обврски кои треба да ги обезбеди јавниот телевизиски сервис (The Swedish public service television – SVT) за да се направат нивните емисии достапни за лицата со посебни потреби¹⁶.

Изработила: Елена Величковска

Контролирала: Ева Јованова

Одобрила: Фани Коровешовска

Раководител на Парламентарниот институт,
м-р Златко Атанасов

---

¹⁵ Презентираните податоци се преземени од одговорот од Грузија на ЕЦПРД-прашалникот со број 3625 (достапен со лозинка)

¹⁶ Презентираните податоци се преземени од одговорот од Шведска на ЕЦПРД-прашалникот со број 2842 (достапно со лозинка)

ЛИСТА НА ИЗВОРИ:

1. Одговор на ЕЦПРД-прашалник бр. 2842 од парламентите на Република Австрија, Полска, Словенија, Финска и Шведска
2. Одговор на ЕЦПРД-прашалник бр. 3625 од Република Грузија, Словенија, Унгарија, Финска, Хрватска и Шведска
3. Устав на Република Австрија, превод на англиски јазик, достапен на: https://www.constituteproject.org/constitution/Austria_2009.pdf (пристапено на 21.11.2018 година)
4. Конвенција за правата на лицата со инвалидност, на Обединетите нации, преземена од официјалната интернетска страница на Министерството за труд и социјална политика: <http://www.mtsp.gov.mk/WBStorage/Files/Konvencija%20za%20pravata%20na%20licata%20so%20invalidnost.pdf> (пристапено на 28.11.2018 година)
5. Закон за радиодифузна дејност (Federal Act on the Austrian Broadcasting Corporation (ORF Act), достапен на: https://www.ris.bka.gv.at/Dokumente/ErV/ERV_1984_379/ERV_1984_379.pdf (пристапено на 3.12.2018 година)
6. Устав на Полска, преземен од официјалната интернетска страница на Сејмот на Полска: <https://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/angielski/kon1.htm> (пристапено на 5.12.2018 година)
7. Официјална интернетска страница на Агенција за комуникациски мрежи и услуги на Република Словенија: <https://www.akos-rs.si/akos-ang>
8. Пречистен текст на Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги, преземен од интернетската страница на Центарот за развој на медиуми: <http://mdc.org.mk/wp-content/uploads/2014/05/Zakon-za-Audio-i-audiovizuelni-mediumski-uslugi-prechisten-tekst-na-memorandum.pdf>
9. Годишен извештај за работа на Регулаторната агенција за мрежни дејности, 2014 година (Hrvatska regulatorna agencija za mrežne djelatnosti, Godišnje izvješće o radu za 2014): http://www.hakom.hr/UserDocsImages/2015/izvjesca_i_planovi/Godi%C5%A1nje%20izvje%C5%A1%C4%87e%20o%20radu%20Hrvatske%20regulatorne%20agencije%20za%20mre%C5%BEne%20djelatnosti%20za%202014..pdf